

Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för
Förskollärarytbildning Utbildningsvetenskap
HT 2016

En studie om barns motoriska utvecklingsmöjligheter i förskolans inomhusmiljö

Veronica Johansson och Johanna Persson

Sektionen för lärande och miljö

Författare

Veronica Johansson och Johanna Persson

Titel

En studie om barns motoriska utvecklingsmöjligheter i förskolans inomhusmiljö

Handledare

Hanna Sepp

Examinator

Maria Rosberg

Sammanfattning

Barn rör sig mindre idag än tidigare, vilket kan leda till minskad stimulans av barns rörelseutveckling. I förskolans läroplan finns strävansmål för att stimulera barns motoriska utveckling. Syftet med examensarbetet är att undersöka barns möjligheter till motorisk utveckling i förskolans inomhusmiljö, samt synliggöra samspel mellan barn, pedagog och material utifrån ett rörelseperspektiv under den fria leken. För att uppnå vårt syfte valde vi att göra en kvalitativ studie, där vi observerade barn i den fria leken. Resultatet av vårt examensarbete visade att grov- och finmotorik förekommer i förskolans inomhus miljö under den fria leken. Resultatet visade även hur samspel i olika former stimulerade barns motorik. Tidigare forskning visar att motorik har positiva effekter på barns inlärningsförmågor. Vårt examenarbete stärker forskningen om motorikens betydelse för barns utveckling och lärande.

Ämnesord

Barn, förskola, inlärning, lek, material, motorik, pedagog

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1. Bakgrund	5
1.2. Syfte och frågeställningar	7
2. Litteraturgenomgång	8
2.1. Pedagogers kunskaper och förhållningssätt	8
2.2. Lek, rörelse och lärande	10
2.3. Motorik, utveckling och lärande	11
2.4. Teoretiskt perspektiv	12
3. Metod	14
3.1. Val av metod	14
3.2. Urval	15
3.3. Genomförande	15
3.4. Bearbetning och analys	17
3.5. Etiska överväganden	18
3.6. Metodkritik	19
4. Resultat	21
4.1. Motorik	21
4.2. Samspel	22
4.3. Sammanfattande analys av resultat	24
5. Diskussion	27
5.1. Avslutande reflektioner	29
Referenslista	31
Bilaga 1	34

Förord

Vi vill tacka barn, föräldrar och personal som deltog i vårt examensarbete, utan er medverkan hade inte examensarbetet kunnat utföras. Vi vill tillägna ett stort tack till vår handledare Hanna Sepp, som har varit till stor hjälp under hela processen med examensarbetet.

Vi vill även ge varandra en klapp på axeln för ett bra samarbete. Våra hundar; Milou och Rufus har även bidragit med positiv inverkan under vår skrivprocess.

Tack till Er alla!

Veronica Johansson och Johanna Persson

20 oktober 2016

1. Inledning

Barn rör sig mindre idag än vad de har gjort tidigare, vilket kan få förödande konsekvenser på barns rörelseutveckling (Folkhälsomyndigheten, 2016). Det är viktigt att bryta denna negativa trend. Vi vill med följande examensarbete undersöka barns motoriska möjligheter i förskolans inomhusmiljö. Vi vill synliggöra interaktion mellan barn, pedagog och material utifrån ett rörelseperspektiv i den fria leken.

1.1. Bakgrund

Begreppet motorik belyser människans rörelsemönster och rörelseförmåga. Motorik omfattar funktioner och processer som används till att styra och kontrollera kroppens olika delar. Grovmotorik omfattar muskelgrupper i rygg, ben samt armar och exempel på grovmotoriska rörelser är springa, gå och hoppa. Finmotorik är de finare och begränsade rörelser som används när man ska gripa och skriva samt rörelser som utförs med mun och ögon. Det kan vara svårt att sära på grov- och finmotorik, då grovmotorik utvecklas först, men under vissa perioder utvecklas grov- och finmotorik parallellt med varandra (Ericsson, 2005).

Inspiration till följande examensarbete blev två tidigare examensarbeten, vilka var inriktade på pedagogers arbete för att stimulera barns motorik i förskolan. Barns möjligheter att utveckla sina motoriska förmågor skiljer mellan inomhus- och utomhusmiljön (Persson & Ridell, 2008; Nilsson & Nilsson, 2009). Stor variation av pedagogers ambitionsnivå vid stimulans av barns motoriska utveckling synliggjordes. Pedagoger visade över lag betydligt större medvetenhet och kunskap om arbete med motorik i förskolans utomhusmiljö än i inomhusmiljön. Stimulering av motorik i den fria leken skedde mestadels i förskolans utomhusmiljö, där pedagoger erbjöd ett rikt material och utrustning. Pedagoger valde även att utnyttja andra typer av utomhusmiljöer såsom skogen, olika lekplatser samt andra offentliga platser. Båda studierna belyste vikten av att vara en delaktig pedagog samt att aktivt motivera barnen. Examensarbeternas resultat visade att pedagogers ambition att vara delaktiga inte alltid stämde in på verkligheten. I intervjuerna menade pedagogerna att de var delaktiga, men observationerna visade inte på samma resultat. Persson och Ridells (2008) resultat visade att pedagoger uppmuntrade och stimulerade motorik i barns vardagssituationer, men pedagogers delaktighet under den fria leken visade sig ofta vara bristfällig. Möjligtvis ansåg pedagogerna att

vardagssituationer krävde mer delaktighet från pedagogen, än den fria leken. Matsituationen var exempelvis en vardagssituation där pedagogerna utmanade barnen att lägga upp sin egen mat, hålla upp dricka och dela sin egen mat med gaffel och kniv.

Vidare framkom det under intervjuer och observationer i Persson och Ridells (2008) resultat, att svårigheter med motorisk stimulans i inomhusmiljön berodde på trånga lokaler och brist på resurser. Resultatet visade att resursbrist så som material, personal och ekonomi, hade negativ effekt på deras möjlighet att erbjuda barnen motoriskt utmanande inomhusmiljöer. Resultatet i Nilsson och Nilssons (2009) examensarbete visade att inomhusmiljön användes till lugna och planerade aktiviteter, vilket författarna tyckte var anmärkningsvärt. De diskuterar hur miljöernas möjligheter självklart varierar, dock ställer de sig frågande till problematiken som majoriteten av pedagogerna belyste. Endast en pedagog i studien ansåg att det finns plats för motorik i alla miljöer och att det är pedagogers uppgift att synliggöra miljöns möjligheter för barnen.

I förskolans läroplan (Skolverket, 2016) finns riktlinjer för verksamhetens utveckling och pedagogers arbete med motorik. Som pedagog bör man sträva efter att varje barn erbjuds möjligheter att utveckla sin motorik, koordinationsförmåga och kroppsuppfattning. Miljön är också en viktig del för den pedagogiska verksamheten då den ska, enligt läroplanen (a.a.) vara öppen, innehållsrik samt inbjudande, allt för att stimulera varje barns utveckling och lärande. Tillsammans med föräldrar är det förskollärares uppgift att arbeta för att stimulera barns motoriska utveckling.

Tillfällen för barns motoriska utveckling har minskat, då de idag är mer stillasittande. Som förskollärare är det viktigt att vara medvetenhet om detta ökade samhällsproblem och arbeta aktivt med att skapa bättre förutsättningar för barns motoriska utveckling i förskolan (Ericsson, 2005). Även Sollerhed (2006) belyser detta problem och menar att minskad rörelseaktivitet ökar risken för psykisk- och fysisk ohälsa. Hon menar att skolan bör ta sitt ansvar, ju tidigare barn motiveras till att röra sig desto större chans att rörelsen får en framträdande roll i framtiden. Teknik så som mobil och dator tar större plats i vardagen, vilket gör att vi blir mer och mer stillasittande. Användandet av transportmedel som exempelvis bil, bidrar även detta till att vi rör oss mindre (Engström, 2011).

Motorikens positiva effekt på barns utveckling och lärande har synliggjorts, vilket gör det intressant för oss att undersöka vilka motoriska utvecklingsmöjligheter barn erbjuds under den fria leken i förskolans inomhusmiljö.

1.2. Syfte och frågeställningar

Syftet med examensarbetet är att undersöka barns möjligheter till motorisk utveckling i förskolans inomhusmiljö, samt synliggöra samspel mellan barn, pedagog och material utifrån ett rörelseperspektiv under den fria leken.

Utifrån studiens syfte ställs följande frågor:

- Vilka material erbjuder inomhusmiljön för att stödja barns motoriska utveckling?
- Vilka motoriska rörelser förekommer i förskolans inomhusmiljö för att stimulera barns motorik?

2. Litteraturgenomgång

I följande litteraturgenomgång behandlas relevant litteratur utifrån examensarbetets valda syfte. Inledningsvis hanteras tidigare forskning om motorik utifrån pedagogers kunskaper och förhållningssätt. Därefter hanteras lek, rörelse och lärande samt motorik, utveckling och lärande. Avslutningsvis behandlas motorik utifrån ett teoretiskt perspektiv.

2.1. Pedagogers kunskaper och förhållningssätt

Pedagoger med ett positivt förhållningssätt till motorik skapar goda möjligheter för barns fysiska-, motoriska- samt psykiska utveckling. Barn med positivt förhållningssätt till motorik, har goda förutsättningar att utveckla sina motoriska färdigheter. Motorisk kompetens skapar kvalifikationer till att samspela med miljön (Grindberg & Langlo Jagtøien, 2000; Ericsson, 2008). Barn blir då inte hämmade av motoriska brister utan kan ta del av det miljön erbjuder. En pedagog som inte är delaktig skapar sämre förutsättningar för att uppnå läroplanens strävansmål om att stimulera barns motorikutveckling (Åberg & Lenz Taguchi, 2005). Pedagoger behöver kunskaper om hur man kan utmana barns motoriska färdigheter på ett positivt sätt. Ur barns perspektiv tolkar pedagoger barns behov och intressen. Däremot om man ser utifrån ett barnperspektiv, handlar det om att pedagoger istället lyssnar in barns egna tolkningar. Det är viktigt att pedagoger lyssnar in barns egna reflektioner och inte endast utgå från att själva tolka barnen (Qvarsell, 2003). Genom att arbeta med barn utifrån båda perspektiven skapar man som pedagog goda förutsättningar för att utmana och utveckla barns kunskaper och lärande. Barn påverkas av pedagogers förhållningssätt, vilket ställer krav på pedagogen att förmedla motorik på ett positivt sätt. Forskning visar att barn som förknippar motorik med glädje, skapar goda förutsättningar för att även vara aktiva i vuxen ålder (Sollerhed, 2006).

Marton och Tsui (2004) hävdar att bakgrunden för allt lärande uppstår när barn erfar variation i syfte av att förstå sin omvärld. Som pedagog är det viktigt att man tänker på att variera innehållet i verksamheten, då variation är en viktig faktor i barns lärande. Variation skapar förutsättningar och möjligheter till ökad förståelse i lärsituationer (Doverborg, Pramling & Pramling Samuelsson, 2013).

Enligt läroplanen för förskolan (Skolverket, 2016) ska pedagoger sträva efter att varje barn får möjlighet att kommunicera och uttrycka sig med hjälp av olika uttrycksformer.

Som pedagog är det viktigt hur man synliggör materialet på ett pedagogiskt sätt, därefter är det barnens fantasi och kreativitet som möjliggör vad materialet kan användas till i olika lekar. Hur pedagoger synliggör sina förkunskaper om ett material, kan bidra till lärande hos barnet menar Åberg och Taguchi (2005). Nordin Hultman (2004) och Gärdenfors (2010) hävdar att förskolor i Sverige erbjuder barn för lite material, vilket leder till att barns utforskande av material begränsas. I förlängningen kan detta leda till brist på variation, vilket i sin tur kan hämma barns fantasi och kreativitet. Enligt Gärdenfors (2010) lär sig barn i låtsaslekar med olika material, då ett material kan vara olika saker i samma lek, exempelvis kan en toalettrulle vara mikrofon och ficklampa. Endast barns fantasi och kreativitet sätter gränser för lekens möjligheter. Ytterligare ett exempel är då ett litet barn tar upp en kloss, barnet använder sina sinnen för att erfara vad en kloss är. Nordin Hultman (2004) menar att det finns tillräckligt med material i svenska förskolor, men anser att en stor del av materialet förvaras så att barn inte själva har tillgång till det i den dagliga verksamheten. Även Trageton (2012) belyser vikten av barns tillgång till rikt material med variation. Samspel med material kan bidra till att barn lättare kan sammankoppla nuvarande kunskaper med insikter. Nordin Hultman (2004) menar att den pedagogiska miljön, materialet och organisationen av tid och rum har i samspel med barnet en betydande roll och bör beaktas utifrån ett holistiskt perspektiv. Detta perspektiv utgår ifrån ett helhetstänkande, då vi tolkar och förstår vår omvärld med hjälp av kroppen och med våra sinnen (Langlo Jagtøien, Hansen & Annerstedt, 2002).

Det är viktigt att utnyttja alla förskolans utrymmen, även inomhusmiljön, för att skapa möjligheter för varierande rörelseutveckling, menar Osnes m.fl. (2012). Vanligtvis är det utemiljön som pedagoger fokuserar på för att stimulera barns motoriska utveckling. Resultat av tidigare examensarbeten visade att pedagoger vanligtvis kopplar rörelseaktiviteter till förskolans utomhusmiljöer (Persson & Ridell, 2008; Nilsson & Nilsson, 2009). Pedagoger med ett medvetet förhållningssätt till rörelseutveckling även inomhus, anpassar lokalerna så att barns rörelseutveckling stimuleras. Som pedagog är det viktigt att utmana varje barn på en god nivå, men det är även viktigt att som pedagog finnas till hands när barn behöver stöttning i sina lärprocesser. Med stöttning menas att pedagogen tar första initiativet, som till exempel komma med utmanade frågor vid diskussioner eller bidra med nytt material till en lek (Doverborg et al., 2013). Ericsson (2005) menar att man som pedagog i förskolan med hjälp av motorikobservationer tidigt

kan uppmärksamma och uppmuntra till mer motorisk träning, vilket man även som förälder bör stimulera.

2.2. Lek, rörelse och lärande

Leken är viktig och betydelsefull för barns motorikutveckling. Förskolans verksamhet har stora möjligheter att skapa tillfällen för att erbjuda varje barn möjligheter att utveckla sina rörelseerfarenheter genom lek. Det är viktigt att varje barn får möjligheter att leka. Lek är ett naturligt sätt där barn omedvetet rör sig, både själva och tillsammans med andra (Ericsson, 2005). Barn har ett naturligt inre driv till att röra sig och vara fysiskt aktiva, vilket man som pedagog kan utnyttja. Pedagoger har till uppgift att erbjuda stimulerande miljöer och material som utmanar och utvecklar barn i deras lekar (Engström, 2011). Pedagoger som fokuserar och ägnar mycket uppmärksamhet till leken, skapar goda förutsättningar för att utmana barns motoriska utveckling och bidrar därmed till en god grund för inläring (Langlo Jagtøien et al., 2002). Vid brist av lek finns dock risker för att barn förlorar de naturliga effekter av utveckling och lärande som leken kan bidra med, hävdar Tullgren (2003). Forskning styrker kroppens betydelse i lek. Vid osäkerhet och brist på kroppsmedvetenhet kan barn undvika lekar och därmed begränsas i sin rörelseutveckling. I förlängningen kan få förödande konsekvenser för barns möjligheter att lära och utvecklas (Grindberg & Langlo Jagtøien, 2000). Barns kroppsspråk är en viktig del i det sociala samspelet med andra. Skarre Aasebø och Melhuus (2005) menar att när barnet uttrycker sig med sitt kroppsspråk kan även rummets betydelse vävas in, vilket bidrar till att rummet blir ett kommunikationssätt med hjälp av kroppsspråk. Barns sociala kompetens leder till att barns identitet formas. I både lek, rörelse och inläring är materialet och omgivningen en stor del av vart/ hur samt varför barn gör som de gör.

Barn lär också genom att imitera andra individer. Detta belyser vikten av att pedagoger skapar många platser för lek på förskolan så att barn kan ta del av varandras kunskaper. Imitationen är inte bara viktig för att utveckla nya rörelser, utan även för att förstå andra individer, vilket i sin tur blir ett steg mot förståelsen för sin egen omvärld (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003).

Motorikutveckling påverkar även sinnenas möjlighet till kunskapsinhämtning, vilket visar på ett samband mellan motorik och lärande. Forskarna är eniga om att ju bättre grovmotorik man har, desto bättre detaljminne, finmotorik samt bättre förutsättningar för

inlärning utvecklas (Grindberg & Langlo Jagtøien, 2000; Ericsson, 2008). Langlo Jagtøien m.fl. (2002) menar att sinnen har stor betydelse för vår rörelseförmåga, kroppsmedvetenhet samt vår ingående kännedom om omvärlden. Gärdenfors (2010) förklarar sinnenas indelning, de yttre sinnen; syn, hörsel, lukt, smak samt beröringssinnet och de inre sinnen; muskel och led samt balans. Han hävdar att sinnen är betydelsefulla för barns lek, då barn genom lek erfar nya upplevelser. Det ständiga samspelet mellan sinnen, rörelser och kognitiva, emotionella och sociala skeenden, bearbetas och utvecklar vår sinnesintegration. Processen är viktig för barns utveckling, då god perception av sinnesintryck skapar förutsättningar för rationellt handlande.

2.3. Motorik, utveckling och lärande

Att vara aktiv och röra sig har stor betydelse för barns motoriska utveckling, inte enbart för det fysiska välbefinnandet utan även för det psykiska. Ericsson (2008) menar att man i förskolan behöver träna mer grovmotorik, då väl utvecklad grovmotorik skapar bättre förutsättningar för koncentration, inlärning samt självförtroende. Barn i förskolan behöver erbjudas motorisk stimulans vid något tillfälle varje dag. Motorik är viktig för barns fortsatta utveckling, varje tillfälle för motorisk stimulans är värdefull.

Flickor och pojkar i förskoleåldern utvecklas i stort sett identiskt. Forskningen visar dock skillnader mellan flickor och pojkars finmotoriska utveckling, då flickor tenderar till att samordna finmotoriken tidigare än pojkar. Flickor visar vanligtvis större intresse för att exempelvis väva och pyssla, vilket leder till flickor tränar detta mer än pojkar. Forskare är osäkra om detta beror på arv eller miljöns påverkan på de olika individerna (Langlo Jagtøien et al., 2002).

Ericssons avhandling: Motorik, koncentrationsförmåga och skolprestationer (2003), lyfter fram idrotten och motorikens betydelse för barn i skolan. Studien ingick i Bunkefloprojektet - en hälsofrämjande livsstil (Bunkefloprojektet, 1999). Bunkefloprojektet inriktade sig till att utveckla pedagogers förhållningssätt för att arbeta mer hälsofrämjande i skolan. Ericssons studie (2003) visade att vid skolstart är det viktigt att utvärdera varje barns motoriska färdigheter, för att undersöka om motoriska insatser behöver sättas in i tidigt stadiet för att motverka motoriska svårigheter och utvecklingsproblem framöver. Studiens resultat visade tydliga förbättringar på barns motorikutveckling vid ökad fysisk aktivitet och motorisk träning. Barns positiva

motorikutveckling visar sig även ha positiv effekt på skolprestationer i svenska och matematik. Studien visade på flera positiva effekter både vid motorisk utveckling samt inläring. Det är viktigt att observera barns motoriska förmågor och det finns flera olika motoriktester man kan använda sig av. Osnes mfl. (2012) menar dock att pedagoger redan i vardagssituationer har goda möjligheter att uppmärksamma eventuella problem. Pedagoger kan uppmärksamma och vidta åtgärder för barn med behov av motoriskt stöd, utan att speciella motoriktester behöver användas. Vidare belyser även Nöjd (2011) och Engström (2011) motorikens betydelse för barns framtid och styrker forskning om barns behov av att utveckla motorik. De anser att det inte bara påverkar nuet, utan även under ett längre perspektiv. Engström (2011) menar att det är viktigt att utveckla motorik tidigt, det blir svårare att ta igen motorisk träning om man väntar för länge.

Motorisk utveckling utgår från genetiska anlag, men påverkas även av fysisk tillväxt, mognad och lärande. God motorikutveckling är en förutsättning för att behärska olika motoriska färdigheter i vårt samhälle. Motorisk utveckling delas in i två huvudgrupper; grov- och finmotorik. Grovmotorik utvecklas först och därefter finmotorik, dock förekommer skillnader mellan barn i den motoriska utvecklingen. Goda finmotoriska färdigheter, ger därmed inte barnet automatiskt goda färdigheter i en situation där grovmotoriska kunskaper krävs (Langlo Jagtøien et al., 2002).

När en motorisk rörelse utförs samarbetar hjärnan med muskelgrupper via nervceller och muskelfibrer, samspelet möjliggör i sin tur kroppsrörelser. Hjärnan skickar impulser som aktiverar eller hämmar sammandragningen av muskelceller, denna koordination av muskler är viktig för att kunna samordna olika kroppsdelar till att utföra en viss rörelse. Upprepning av rörelser skapar möjlighet för automatisering det vill säga rörelsen kan utföras utan att hjärnan behöver förbruka så mycket energi. Barn som precis lärt sig gå kan exempelvis repeterar rörelsen i olika miljöer och successivt öka svårighetsgraden (Langlo Jagtøien et al., 2002). När rörelsen blivit automatiserad har en rörelseutveckling skett, vilket är den centrala utgångspunkten för inläring av motoriska rörelser.

2.4. Teoretiskt perspektiv

Det sociokulturella perspektivet anses ha sin början hos Lev Vygotskij, en rysk pedagogisk teoretiker. Perspektivet har tolkats av flera forskare under åren. I vårt examensarbete har vi valt att utgå ifrån Säljö's tolkning av Vygotskijs teorier. Det

sociokulturella perspektivet belyser många olika aspekter som formar människan i samspel med miljö, andra individer samt redskap. Vid interaktion och kommunikation mellan individer utvecklas våra insikter och kunskaper (Säljö, 2014).

Samhällets utveckling kräver mer och mer sofistikerade redskap, som förenklar vår vardag och utvecklar oss som individer. Följande samhällsutveckling har bidragit till att vi idag är helt beroende av dessa redskap i vardagen (Säljö, 2014). Säljö menar att redskap är ett brett begrepp, då vi använder oss av redskap i allt vi utför. Han har valt att dela in redskapen i två grupper; de intellektuella (språket) och de materiella (artefakter). De två grupperna är svåra att sära på, då de ofta samspelar med varandra. I vårt examensarbete har vi dock valt att fokusera på de materiella redskapen, med hänsyn till vårt syfte.

Samhället i dag är uppbyggt så att stillasittande gynnas. Tekniken förenklar vår vardag, dock medför den till att vi rör oss mindre överlag än vi gjorde tidigare. Denna samhällsutveckling gynnar inte individers motoriska utveckling. Exempel på denna typ av tekniska redskap är; bilar, datorer, tv-spel och mobiltelefoner. Materiella redskap kan ha både positiv och negativ inverkan på oss som individer (Folkhälsomyndigheten, 2016).

Trageton (2012) och Hultman (2011) belyser materialets betydelse för det sociala samspelet mellan individer i grupp samt viljan att utforska tillsammans. Vidare kan materialet skapa möjligheter för individer att delge erfarenheter och i förlängningen leda till nya insikter, vilket i sin tur blir en läroprocess. Hultman (2011) menar att pedagoger vanligtvis observerar interaktionen mellan individer, men i själva verket bör pedagoger vara medvetna om materialets och miljöns stora betydelse för samspel mellan individer. Många gånger är materialet och rummets användningsområde förutbestämt av pedagoger, vilket kan hämma barns fantasi och kreativitet. Barn behöver även själva få möjlighet att utveckla sin miljö och sitt material.

Det sociokulturella perspektivet belyser vikten av barns lärande i samspel med andra barn eller vuxna med högre kompetens, Vygotskij benämner detta stadie som den proximala utvecklingszonen. Han hävdar att barn medvetet väljer att vända sig till andra barn istället för vuxna under denna utveckling (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003; Vygotskij, 1999). I samspel mellan barn med olika erfarenheter och kunskaper, möjliggörs en proximal utveckling. Proximal utveckling kan ske både i den spontana leken samt i den uppstyrda leken. I den proximala utvecklingszonen kan barn både finna stöd och utmanas i sin läroprocess (Säljö, 2014; Doverborg et al., 2013).

3. Metod

Metodavsnittet inleds med en redovisning av vårt val av kvalitativ metod för examensarbetet. Därefter hanteras underrubrikerna i följande ordning: urval, genomförande, bearbetning och analys samt etiska överväganden. Avslutningsvis redovisas examensarbetets metodkritik.

3.1. Val av metod

För att uppnå syftet med examensarbetet har vi valt att göra en kvalitativ studie, där syfte och forskningsfrågor styr valet av metod. Det är viktigt att välja en lämplig metod för att kunna besvara syfte och frågeställningar. Kvalitativ metod utgår från att tolka och förstå information utifrån ett holistiskt perspektiv (Stukát, 2011). Examensarbetet genomfördes utifrån ett holistiskt perspektiv då vi ville utgå från en helhetssyn, vilket innefattar barnets olika samspel. Vidare genomfördes öppna observationer av barn på de valda förskoleavdelningarna. Vid öppna observationer är de som observeras medvetna om och har godkänt sin medverkan. (Langlo Jagtøien et al., 2002). Då vi är två observatörer är det viktigt att vara samspelta samt sträva efter att ha uppmärksamheten riktad på samma saker. Då vi som observatörer är två olika individer, med olika erfarenheter, är det viktigt att utgå från syfte och frågeställningar för att minimera risker för variation. Denscombe (2009) och Langlo Jagtøien mfl. (2002) belyser hur gemensamma utgångspunkter för observationer minimerar risker för variationer.

Fördelar med att använda sig av observationer är att man direkt tar del av vad barnet gör, inte bara vad de berättar, vilket kan skilja då man inte själv alltid uppmärksammar det man gör (Stukát, 2011). Det är en effektiv metod att använda sig av för att samla data och den har hög tillförlitlighet. Det finns dock vissa nackdelar med att använda sig av observation. Observation kan i vissa fall bli för enkel och inte bidra till någon djupare förståelse. Risker finns i att endast det konkreta beteendet observeras. Det kan även vara svårt som observatör att naturligt smälta in i miljön vid observationstillfället, vilket kan påverka observationsmaterialet på ett negativt sätt (Langlo Jagtøien et al., 2002; Denscombe, 2009).

3.2. Urval

För att examensarbetet ska bli så representativt som möjligt har vi valt att göra ett strategiskt urval för våra observationer. Stukát (2011) menar att det viktigaste vid användning av strategiskt urval är att kunna uppfatta mönster i sitt observationsmaterial. Det handlar alltså inte om att få fram hur många som utför något utan skapa sig en uppfattning om helheten. Vi valde att använda variabelerna; flicka och pojke, då vi av tidigare erfarenheter sett skillnader mellan vad flickor och pojkar gör i förskolan. Vid observationer finns möjlighet att välja vilka som ska ingå i arbetet, vilket gör det enklare att få bra variation av barngruppen (Denscombe, 2009; Stukát, 2005). Vi valde att observera barn på två olika förskolor i södra Sverige. Placeringarna på förskolorna passade oss, då vi båda hade lätt för att ta oss dit på ett miljövänligt sätt. Förskolorna är kända för oss sedan tidigare, då vi gjort våra verksamhetsförlagda utbildningar på dessa förskolor. Förskolorna valdes även för att öka variationen, då förskolornas miljöer och arbetssätt varierar. Förskolorna är båda kommunala förskolor, dock är miljön olika utformade då en förskola har nyare lokaler och den andra äldre. Observationerna utfördes på fyra förskoleavdelningar totalt, två avdelningar på varje förskola. Observationsgrupper valdes utifrån avdelningarnas utformning med barn i åldrarna tre till fem år.

Missivbrev delades ut till vårdnadshavare/föräldrar på de fyra förskoleavdelningarna. Av de 66 missivbrev som vi delade ut, fick vi tillbaka 63 stycken. Av dessa 63 valde fyra att inte delta. Bortfallet blev därmed sju stycken; tre stycken lämnade inte in missivbrevet och fyra stycken valde att inte delta. Detta bortfall påverkade inte våra observationer, då vi slumpvis valde ut barnen, hälften flickor och hälften pojkar. Om bortfallet hade varit större hade det kunnat påverka vårt resultat, om antalet barn under observationerna varit för få eller om det varit flera barn av det ena könet än det andra.

3.3. Genomförande

Vi valde att inleda med att utföra pilotobservationer på en förskoleavdelning, då vi ville prova olika former av observationer. Pilotobservationer gjordes på en av de fyra avdelningarna, där vi senare utförde observationerna till examensarbetet. Genom att prova olika alternativ, utarbetade vi strategier och tillvägagångssätt för våra observationer. Vår första strategi var att vara så osynliga (dolda) som möjligt under observationen. Denna strategi fungerade inte bra då barnen blev störda av att vi satt och studerade dem. Då valde vi istället att fråga barnen om de godkände att vi observerade

deras lekar. Denna strategi var bättre, då barnen accepterade vår närvaro på ett positivare sätt. Under observationerna valde vi att observera var för sig, på samma avdelning med papper och penna. Vi jämförde därefter våra pilotobservationer samt diskuterade fram våra utgångspunkter, för att vara så fokuserade och samspelade som möjligt i våra anteckningar.

Fokusområdet vid observationerna utgick från examensarbetets syfte och frågeställningar. Syftet med examensarbetet är att undersöka barns möjligheter till motorisk utveckling i förskolans inomhusmiljö, samt synliggöra samspel mellan barn, pedagog och material utifrån ett rörelseperspektiv under den fria leken. Frågeställningarna var följande: Vilka material erbjuder inomhusmiljön för att stödja barns motoriska utveckling? Vilka motoriska rörelser förekommer i förskolans inomhusmiljö för att stimulera barns motorik?

Efter utvärdering av våra pilotobservationer beslutade vi oss för att utgå från att observera sex barn var och observera varje barn under fem minuter. Vi valde att utföra observationer oberoende av varandra, för att få tillgång till ett omfångsrikt material. Observationerna genomfördes på hela avdelningen, då vi ville observera barnen under den fria leken.

Inledningsvis samlade vi in de missivbrev (bilaga 1) som tidigare lämnats ut till varje barn på respektive förskoleavdelning. De barn som föräldrarna godkänt att medverka vid observationer noterades. Vidare gick vi igenom med respektive pedagoger på varje avdelning, vilka av barnen som fanns på avdelningen vid observationstillfället, för att säkerställa att endast dessa barn observerades. Förskolorna valde att hantera detta på olika sätt, på en förskola valde personalen att gå in på en annan avdelning med de barn som inte fick observeras. Den andra förskolan valde att visa oss vilka barn som inte fick observeras. Därefter förberedde vi oss för att börja observera genom att prata lite med barngruppen och förklara vilka vi var och fråga om det var "okej" för dem att vi observerade när de lekte.

Vi utförde därefter observationer på de fyra utvalda förskoleavdelningarna. Ett barn valdes ut och observerades under fem minuter. Om barnet förflyttade sig på avdelningen följde vi som observatörer efter barnet. Efter varje observation valde vi att ta en kort paus, för att direkt se över observationsmaterialet och eventuellt utveckla stickorden. Under observationerna antecknade vi enskilt med hjälp av stickord. Stickord är detsamma som stödord, som används för att notera det viktigaste under en observation. Stickord ligger

till grund för observationernas fältanteckningar, som skrevs ner i sin helhet efter att hela observationen var klar. Att skriva ner fältanteckningarna är viktigt att göra så fort som möjligt efter observationen, för att så utförligt som möjligt kunna återberätta observationen i sin helhet (Holme & Krohn Solvang, 1997). Efter varje observationstillfälle skrevs våra fältanteckningar ner i sin helhet, för att sedan bearbetas och analyseras som resultat underlag för vårt examensarbete.

3.4. Bearbetning och analys

Vi valde att använda oss av allt insamlat observationsmaterial, inklusive pilotobservationerna, som underlag för vårt examensarbete. Sammanlagt blev det totalt 49 observationer, detta blev underlag för examensarbetet. Observationerna lästes och diskuterades innan alla observationerna innan de placerades i ett och samma dokument. Varje rad i dokumentet numrerades, för att inte meningarna i de olika observationerna skulle kunna blandas ihop. Detta gjorde det även lättare för oss att kunna hantera materialet, då det senare klipptes isär och delades upp i olika kategorier för att analyseras utifrån syfte och frågeställningar.

Inledningsvis valde vi att analysera varje observation i sin helhet, med utgångspunkt att synliggöra motorik; grov- och finmotorik. Därefter analyserades observationerna utifrån barns samspel med eller utan material. Denna uppdelning synliggjorde att material förekom under alla observationer. Vi valde då att analysera observationsmaterialet ytterligare, vilket ledde till att andra kategorier synliggjordes, kategorier var följande tre: barn/material, barn/barn/material samt barn/pedagog/material. När denna uppdelning var gjord upptäckte vi att olika samspel förekom i en och samma observation. Bearbetningen visade att många observationer innehöll flera olika samspel, vilket gjorde att vi valde att klippa isär observationerna för att synliggöra varje samspelssituation. Därefter delades även detta klippta material in i de tre valda kategorierna. Enligt Braun och Clarke (2006) är det bra med indelning i kategorier för att enklare kunna synliggöra olika delar av ett observationsmaterial.

Vidare valde vi att analysera observationerna utifrån grov- och finmotoriska rörelser. Vid bearbetning och analys av observationsmaterialet synliggjordes olika grov- och finmotoriska kategorier. Följande fem grovmotoriska kategorier synliggjordes; arm/hand,

ben/fot, helkropp/balans, nackrörelser och höftrörelser. Följande fyra finmotoriska kategorier synliggjordes; mimik, syn, fingerrörelser och tårörelser.

Avslutningsvis analyserades observationerna utifrån tillgänglighet av material på förskoleavdelningarna. Dessa fem kategorier synliggjordes när observationsmaterialet studerades; byggmaterial, leksaker, inredningsmaterial, ritmateriel och upplevelsematerial. Materialet sammanställdes därefter för att skrivas ut i examensresultatets resultatdel.

3.5. Etiska överväganden

Vårt insamlade observationsmaterial hanterades utifrån god forskningspraxis. Som forskare har man tystnadsplikt och ett stort ansvar för att skydda barnens intressen; vara ärlig och arbeta på ett respektfullt sätt. Deltagarna informerades om rätten att avstå eller avbryta sin medverkan vid examensarbetet när som helst under arbetets gång. Denscombe (2009) samt Holme och Krohn Solvang (1997) beskriver deltagarnas rätt till att avbryta sin medverkan i studier om så önskas.

Vi tog kontakt med förskolorna och förskollärarna på de fyra olika förskoleavdelningarna vi valt ut i god tid innan det var dags att observera. Första kontakten med förskollärarna skedde via telefon, då de informerades om vårt examensarbete samt vårt tillvägagångssätt angående de förestående observationerna. Samtliga förskoleavdelningar som tillfrågades visade sig vara positiva och valde att medverka. Vid andra kontakten besökte vi förskoleavdelningarna för att dela ut missivbrev (bilaga 1), samt informera pedagogerna ytterligare om examensarbetet och den förestående observationen. Missivbrev delades ut till barnens föräldrar, på de medverkande förskoleavdelningarna. Brevet innehöll en kort information om examensarbetet, samt medgivandeblankett för föräldrarna att skriftligt fylla i om de gav sitt samtycke eller inte till att deras barns deltagande i examensarbetet. Föräldrar måste godkänna att deras barn medverkar under observationer, då barnen är minderåriga (Denscombe, 2009). Vi bestämde oss för att även tillfråga barnen om de godkände att vi observerade under deras fria lek. Vårt val att observera i en pedagogisk verksamhet, gör det viktigt att även barnen demokratiskt får välja om de vill medverka eller inte.

Insamlad data ska utgå från syfte och frågeställningar, data kommer att bearbetas och analyseras som underlag till examensarbetet och därefter raderas. Data kommer under

bearbetningen förvaras på ett säkert sätt och de deltagande barnens identitet och bidrag till examensarbetet kommer att skyddas (Denscombe, 2009). Deltagarna har varit anonyma under hela examensarbetets process.

3.6. Metodkritik

Kvalitativ metod är en metod som utgår från att tolka och analysera data. Metoden är starkt kopplad till författarna och dess bakgrund, identitet och kunskaper, vilket gör resultatet till en produkt av författarna istället för ett forskningsresultat, enligt Stukát (2005). Våra tidigare kunskaper och vårt förhållningssätt, kan till viss del påverka resultatet då data bearbetas och tolkas, även om vår vision var att vara så neutrala som möjligt. Vi kan även påverkas av våra tidigare erfarenheter av motorikens positiva egenskaper. Med hänvisning till detta är det viktigt att metoden är noggrant dokumenterad, så att forskningsprocessen synliggörs och i sin tur möjliggör jämförelse med andra forskares resultat (Denscombe, 2009).

Examensarbetet görs under en kort tidsperiod och med en begränsad mängd material, vilket kan påverka dess tillförlitlighet. Vi har observerat 49 barn, detta kvalitativa material har bearbetats och analyserats. Då observationer är tidskrävande bör man vara medveten om att detta kan påverka arbetets omfattning (Denscombe, 2009). Detta påverkade även vilken avgränsning som gjordes under examensarbetet, då vi valde att utgå ifrån materialets betydelse och endast benämna sinnena betydelse för barns motoriska utveckling. Det är viktigt att även vara medveten om att urval av observationsdeltagare, förskola samt materialtillgång kan påverka examensarbetets resultat.

Vid observationerna valde vi att observera lika många flickor som pojkar för att öka studiens tillförlitlighet. Flickor och pojkar tenderar att leka olika sorters lekar (Langlo Jagtøien et al., 2002), vilket var ett av skälen till vårt urval.

Vi valde att observera på våra tidigare verksamhetsförlagda praktikplatser, vilket kan påverka examensarbetets resultat både positivt och negativt. Vi känner viss personal och vissa barn sedan tidigare, vilket kan vara positivt då vi lättare kan smälta in i verksamheten och barnen känner en viss trygghet. Negativt kan vara att barn uppfattar oss som pedagoger och har svårt för att låta oss endast observera. Under pilotobservationerna upptäckte vi att dold observation inte var så lämplig, då barnen

stördes av vår närvaro. Vi valde istället att öppet berätta om vilka vi var och varför vi var där samt om de godkände vår närvaro under deras lek. Barnen blev då positiva till vår närvaro och kunde leka vidare.

Observationerna valde vi att klippa isär för att synliggöra motoriska rörelser och barns olika samspel. När material klipps isär blir det lättare att synliggöra olika kategorier, som ett samlat dokument kan detta bli svårare att hantera materialet (Braun & Clarke, 2006). Denna uppdelning av observationerna gör att helhetssynen inriktas mer på kategorin istället för observationen, vilket kan försvåra hanteringen. För att undvika svårigheter med hanteringen, valde vi att numrera varje rad i hela observationsdokumentet.

4. Resultat

I följande del redovisas examensarbetets resultat och analys. Resultatet delas in i följande underrubriker; motorik, samspel samt avslutningsvis en sammanfattande analys av resultatet utifrån det sociokulturella perspektivet. Rubrikerna valdes då syfte och frågeställningar i examensarbetet utgick från motorik och samspel. Citat kommer att återges utförligt för att konkret synliggöra händelsen samt beskriva och analysera resultatet.

4.1. Motorik

Resultatet av observationsmaterialet visade att både grov- och finmotoriska rörelser utfördes under den fria leken i förskolans inomhusmiljö. Resultatet visade även att inomhusmiljön erbjöd material som stödjer barns motoriska utveckling. Barnen utförde motoriska rörelser i alla rum på förskoleavdelningarna. I följande citat synliggörs motoriska rörelser:

... sitter på golvet med benen rakt ut framför sig, det ena benet är placerat över det andra. Han håller en riddare och en helikopter i händerna. Han gör olika ljud med munnen samtidigt som han snurrar helikopterns propeller med hjälp av ett finger. Därefter reser han sig, tar helikoptern i ena handen och "flyger" högt med den, samtidigt som han gör ljud med munnen. Han sätter sig ner på golvet igen tar tag i en bil med sin lediga hand och placerar denna i helikoptern, reser sig och "flyger" vidare. Efter en stund lägger han sig på mage på golvet... (citat 1)

Resultatet visade att flera olika typer av motoriska rörelser framkom under observationen. De grovmotoriska rörelserna var att resa sig upp, lyfta armen, sätter sig ner och gå, dessa upprepas vid flera tillfällen. De finmotoriska rörelserna: greppa med hand, mimik, fingerrörelser synliggjordes också. I händelsen utförde pojken en kombination av arm-, hand- och fingerrörelser då han flög med helikoptern högt uppe i luften. Pojken sträckte upp armen högt, samtidigt som han höll helikoptern i handen och greppade med fingrarna runt den.

Vidare visade resultatet att grovmotorik förekom i fartfyllda lekar, men även i lugna lekar, vilket följande citat synliggör:

... pojke sitter på en stol vid ett bord och syr. Han sticker in nålen i tyget och sträcker upp armen högt i luften för att dra igenom tråden. Tråden åker då ur nålen, pojken försöker sig på att trä om nålen... (citat 2)

Resultatet visade att pojken utförde grovmotoriska rörelser, då han sträckte armen högt upp i luften när han trädde nålen genom tyget. I händelsen samspelade pojken med materialet, då han stack in nålen i tygstycket som han sydde i. Pojken utförde i citatet både fin- och grovmotoriska rörelser. Den finmotoriska rörelsen gjordes då han använde pincettgreppet, då han höll i nålen och sedan stack den genom tyget. Den grovmotoriska rörelsen utfördes när han med handens och armens hjälp drog tråden genom tyget ända tills tråden spändes. I exemplet hade pojken en väldigt lång tråd, vilket bidrog till positiv stimulans av pojkens grovmotoriska utveckling.

Vårt resultat visade att barnen utförde finmotoriska rörelser under den fria leken i förskolans inomhusmiljö. I följande citat synliggörs finmotoriska rörelser:

... hon sträcker armar och händer högt över huvudet för att röra drömfångaren, som hänger ner från taket. Hon känner med fingrarna på de olika pärlorna som hon når, de sitter på drömfångaren. Efter en stund hoppar hon ner från pallen... (citat 3)

Resultatet visade att flickan använde fingerrörelser då hon utforskade de olika pärlorna som var placerade på drömfångaren. Här synliggjordes hur betydelsefullt materialet kan vara för att väcka barns nyfikenhet. Drömfångaren i citatet triggade barnets fantasi och nyfikenhet, då en drömfångare är ett material förknippat med mystik, äventyr och spänning. Materialet på drömfångaren bestod av pärlor i olika storlekar, former och färger, som lockade barnet till att utforska det vidare. Flickan använde en pall som redskap för att kunna stäcka sig och nå drömfångaren. Vårt resultat visade att inredningsmaterial exempelvis bord, stol, soffa och pall var den typ av material barn använde sig mest av under den fria leken. Vi upptäckte att pallen användes i många olika situationer, exempelvis användes den till att sitta på, stå på, ligga på samt att leka med i olika lekar. I citatet ovan används pallen som ett hjälpmedel för att kunna nå drömfångaren, som hängde högt upp. Ett inredningsmaterial som exempelvis pallen blir ett redskap som stimulerar barns rörelseutveckling.

4.2. Samspel

Resultatet synliggjorde samspel mellan barn/material, barn/barn/material samt barn/pedagog/material under den fria leken i förskolans inomhusmiljö. I följande citat framgår samspel mellan barn/material:

... flicka pärlar ett halsband. Hon lägger halsbandet på bordet tar nålen med ena handen och rättar till nålen så att hon har den i ett pincett-grepp. Hon tar upp en pärla och trä på den på nålen, hon tar upp en till pärla och trä på nålen, sedan drar hon ner pärlorna på tråden till halsbandet. (cit 4)

Resultatet visade hur flickan samspelade med olika material (nål, tråd, pärlor) under den fria leken. Flicka skapade ett halsband med hjälp av nål, tråd och pärlor. Hon valde att totalt trä på tre pärlor på nålen innan hon förde dem vidare ner på tråden, vilket sedan upprepades flera gånger. Vi tolkar denna händelse som att flickan utvecklat sina kunskaper och arbetat fram ett nytt tillvägagångssätt för att pärla ett halsband.

I följande citat framgår samspel mellan barn/pedagog/material:

Det ligger fyra pusselbitar med björnhuvuden på bordet framför honom, han pekar mot pusselbitarna på avstånd och formar munnen när han räknar bitarna tyst för sig själv. Pedagogen som sitter på stolen bredvid uppmärksammar detta och frågar honom hur många bitar det är. Fyra, säger pojken... (cit 5)

Resultatet visade hur pedagogen utmanade pojken med materialet (pusselbitarna). Pedagogen tog tillvara på pojkens interaktion med materialet. Pedagogen utmanade och stimulerade pojken vidare utifrån det material som pojken redan samspelade med, under den fria leken. Pedagogen uppmärksammade hur pojken räknade pusselbitarna tyst för sig själv och valde då att utmana pojken vidare utifrån hans nuvarande kunskapsnivå.

I följande citat framgår samspel mellan barn/barn/material:

En flicka står lutandes mot en soffa och rör tårna i takt till musiken, medan hon studerar barnen när dom dansar. Hon bestämmer sig för att dansa med, hon tar armkrok på en av kompisarna och börjar hoppa runt i cirklar. Hon använder stora armrörelser med armen som är fri. Dom kramar varandra... (cit 6)

Resultatet visade hur materialet (musiken) samspelade med barnen samt bidrog till att barnen samspelade med varandra. En flicka iakttog en grupp barn som dansade till musik, hon stod länge och tittade på vad de andra barnen gjorde. Efter en stund började hon röra sina tår i takt med musiken, innan hon slutligen valde att delta i leken och dansa tillsammans med de andra barnen. Här synliggjordes hur materialet påverkade och lockade barnet till att vilja samspela med de andra barnen. I detta fall motiverades barnen till att dansa och röra sig tillsammans med musiken, vilket i sin tur ledde till att samspel mellan barn-, barn- och material skedde.

Följande citat handlar om materialets betydelse för samspel under den fria leken:

... ändrar hon sovställning till dockan, både ryggstöd och fotstöd, hon böjer sig över vagnen och tar i med hela kroppen för att ändra rygglägena. Därefter tar hon tag i handtaget på vagnen med ena handen och för den framför sig. Plötsligt får hon syn på en väska som ligger på en hylla på väggen. Hon vill ha väskan, pekar på den med hand/arm vilket en pedagog uppmärksammar. Pedagogen hjälper flickan att gripa tag i remmen på väskan, hon dra sedan ner den från hyllan. (cit 7)

Resultatet visade hur placeringen av materialet försvårade användandet för barnet. Materialet var placerat högt upp på en hylla, så att flickan själv inte nådde det. I händelsen var dock pedagogen uppmärksam och tillgänglig för barnets behov av hjälp. Även om pedagogen i händelsen uppmärksammade och kunde hjälpa flickan med att ta ner väskan, stannades leken upp. Om pedagogen i händelsen inte varit i närheten och fångat upp barnets behov av hjälp, hade leken sannolikt tagit en annan vändning eller upphört. Vi tolkar det som att problematik av detta slag kan leda till begränsningar i de sociala samspelet, vilket i sin tur kan få negativa konsekvenser för barns utveckling och lärande.

4.3. Sammanfattande analys av resultat

Det sociokulturella perspektivet belyser samspel mellan individer, redskap och miljö (Säljö, 2014). Resultatet visade många olika sorters samspel som utspelade sig under den fria leken i förskolans inomhusmiljö; barn samspelade med varandra, de samspelade med pedagoger och de samspelade med material.

I *cit 5* synliggjordes hur pedagogen utmanade och stimulerade pojken vidare utifrån det material som pojken redan samspelade med under den fria leken. Pedagogen uppmärksammade hur pojken räknade pusselbitarna tyst för sig själv och valde då att utmana pojken vidare utifrån hans nuvarande kunskapsnivå. Situationen blev en så kallad proximal utvecklingszon, då pedagogen utmanade pojkens kunskaper. Även i *cit 6* skedde en proximal utveckling. En flicka iakttog en grupp barn som dansade till musik, hon stod länge och tittade på vad de andra barnen gjorde. Efter en stund började hon röra sina tår i takt med musiken, innan hon slutligen valde att delta i leken och dansa tillsammans med de andra barnen. Proximal utveckling sker både i spontana och uppstyra lekar, menar både Säljö (2014) och Doverborg m.fl. (2013). De menar att lek och lärande är sammankopplade i förskolan och anser att det är pedagogers ansvar att erbjuda, stimulera och stötta barnen i leken. Det finns goda möjligheter för barn att utveckla sina kunskaper både tillsammans med andra barn samt pedagoger i förskolan.

Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson (2003) tolkar proximala utvecklingszonen utifrån barn i förskoleåldern. De menar att barns lärande sker i leken, i samspel med andra individer och miljön.

I *citat 2* och *citat 4* samspelade barnen med material. I *citat 2* samspelade pojken med materialet, då han stack in nålen i tygstycket som han sydde på. Pojken utförde i exemplet både fin- och grovmotoriska rörelser. Den finmotoriska rörelsen utfördes då han använde sig av pincettgreppet, han höll i nålen och stack den genom tyget. Den grovmotoriska rörelsen utfördes då han med hand och arm drog tråden genom tyget hela vägen tills tråden spändes. I detta exempel hade pojken en väldigt lång tråd, som vi tolkar blev positiv för pojkens grovmotoriska utveckling. *Citat 4* visade hur en flicka skapade ett halsband med hjälp av nål, tråd och pärlor. Hon valde att totalt trä på tre pärlor på nålen innan hon förde ner dem på tråden, detta upprepades flera gånger. Vi tolkade denna händelse som att flickan utvecklat sina kunskaper och arbetat fram ett nytt tillvägagångssätt vid pärlandet av ett halsband. Säljö (2014) belyser vikten av det kulturella och traditionernas påverkan för den proximala utvecklingen. Han menar att faktorer som miljö, samspel med andra individer och material påverkar, dock menar han att individens bakgrund har stor betydelse för individens kunskapsinhämtning.

Citat 3 visade hur betydelsefullt materialet kan vara för att väcka barns nyfikenhet. Drömfångaren i exemplet triggade barnets fantasi och nyfikenhet. En drömfångare är ett material förknippat med mystik, äventyr och spänning. Materialet på drömfångaren bestod av pärlor i olika storlekar, former och färger, som lockade barnet till att utforska materialet vidare. Flickan använde en pall som ett hjälpmedel för att kunna sträcka sig och nå drömfångaren samt känna på pärlorna. I *citat 6* kunde man se hur materialet påverkade och lockade barnet till att vilja samspara med andra barn. I detta fall motiverades barnen till att dansa och röra sig tillsammans med musiken, vilket i sin tur ledde till att samspel mellan barn/barn/material skedde. Trageton (2012) och Hultman (2011) belyser materialets positiva egenskaper för samspel i grupp. Resultatet visade att det förekom motoriska rörelser i samspel mellan barn, pedagoger och material i den fria leken i förskoleavdelningarnas olika rum.

Hultman (2011) menar att pedagoger ofta inriktar sig på att analysera samspel mellan barn, när de även bör synliggöra materialets påverkan vid samspel. Användningsområdet för rum och material är vanligtvis förutbestämt av pedagogerna, vilket kan leda till att

barns fantasi och kreativitet i leken hämmas. Placering av material är även en viktig aspekt, för att undvika begränsningar vid tillgång av material. I *citat 7* var materialet placerat högt upp på en hylla, så att flickan själv inte nådde det. I händelsen var dock pedagogen uppmärksam och tillgänglig för barnets behov av hjälp. Även om pedagogen uppmärksammade och hjälpte flickan att ta ner väskan, bidrog detta till att leken stannade upp. Om pedagogen i händelsen inte varit i närheten och fångat upp barnets behov av hjälp, hade leken sannolikt tagit en annan vändning eller upphört. Vi tolkar det som att problematik av detta slag kan leda till begränsningar i de sociala samspelet, vilket i sin tur kan få negativa konsekvenser för barns utveckling och lärande.

I *citat 1* utförde pojken en kombination av arm-, hand- och fingerrörelser då han flög med helikoptern högt upp i luften. Pojken sträckte upp armen högt, samtidigt som han höll helikoptern i handen och greppade med fingrarna runt helikoptern. Utifrån ett sociokulturellt perspektiv tolkade vi händelsen som att pojken hade tidigare kunskaper om vad en helikopter var, hur den tar sig fram och hur den låter. Pojken urskilde helikoptern från övrigt material och samspelade därefter med materialet utifrån sina tidigare kunskaper. Säljö (2014) menar att samspelet mellan individens tankar, beteende och känslor är viktiga i relation med andra individer. Pojken utvecklade sina tidigare kunskaper genom att själv prova på detta i praktiken, med hjälp av det egenvalda materialet.

Resultatet visade att samspel med material förekom under alla våra observationer. Vid analys av resultatet framgick det att barn samspelade mestadels med inredningsmaterial och lekmaterial under den fria leken. Inredningsmaterial var exempelvis stol, bord, soffa, pall och spegel och lekmaterial var exempelvis helikopter, nål, pärlor, tråd och tyg. Byggmaterial, upplevelsematerial och ritmateriel användes i mindre utsträckning under den fria leken. Byggmaterial innefattar lego, clips, magnetstavar, Pluz-pluz och tågräls. Upplevelsematerial inkluderade spel, musik, böcker och pussel. Avslutningsvis användes även ritmateriel som pennor, sax, papper, ritmallar och hålslagare med figurer. Säljö (2014) menar att redskap är ett brett begrepp, då vi använder oss av redskap i allt vi utför.

5. Diskussion

Examensarbetets syfte var att undersöka barns möjligheter till motorisk utveckling i förskolans inomhusmiljö, samt synliggöra samspel mellan barn, pedagog och material utifrån ett rörelseperspektiv under den fria leken. För att få svar på syftet utgick vi från följande forskningsfrågor; Vilka material erbjuder inomhusmiljön för att stödja barns motoriska utveckling? Vilka motoriska rörelser förekommer i förskolans inomhusmiljö för att stimulera barns motorik? För att få svar på vårt syfte och forskningsfrågor valde vi att observera förskolebarn under den fria leken i förskolans inomhusmiljö.

Förskolan är en verksamhet som enligt oss utgår ifrån det sociokulturella perspektivet. Verksamhetens syfte är att låta barn utvecklas i samspel med miljö, olika individer och redskap (Säljö, 2014). I Förskolans läroplan (Skolverket, 2016) finns strävansmål för pedagoger om att stimulera varje barns behov av utveckling och lärande utifrån ett rörelseperspektiv.

Resultatet i examensarbetet visade att barn i förskolan ständigt samspelar med individer och material i inomhusmiljön. Barnen samspelade under observationerna med andra barn, material samt pedagoger under den fria leken. Materialet har en betydande roll för det sociala samspelet mellan olika individer för att utforska tillsammans, menar Trageton (2012) och Hultman (2011). Samspelet kan stimulera barns erfarenhetsutbyte och utvecklingsmöjligheter. Vårt resultat visar att barn vanligtvis använder sig av material för att utföra motoriska rörelser i den fria leken. I samspel med material utförde barnen både grov- och finmotoriska rörelser, samtidigt som de lekte. Vid en av våra observationer uppstod ett problem, materialet var placerat högt uppe på en hylla. Leken avbröts då barnet behövde få hjälp av en pedagog för att få ner materialet. Pramling Samuelsson och Asplund Carlssons forskning (2003) visar att ett avbrott i lekens fantasi, även leder till avbrott i barnets lärprocess. Nordin Hultman (2004) menar att verksamheter med brist på material eller med otillgängligt material, i förlängningen kan leda till brist på variation och hämma barns fantasi och kreativitet. Vid samspel med andra individer formas barns identitet, menar Skarre Aasebø och Melhuus (2005). Miljön och materialet har påverkan på barns lek, rörelse och inlärningsförmåga.

Resultatet visade att pallen som inredningsmaterial kunde användas både som hjälpmedel och som ett lekmaterial under den fria leken i förskolans inomhusmiljö. Inredningsmaterial som exempelvis bord, stol, soffa var det barn använde sig mest av,

vilket överraskade oss. Vår föreställning var att barn använder sig mest av leksaker i den fria leken. Vi upptäckte att pallen användes på många olika sätt exempelvis användes den till att sitta på, stå på, ligga på och leka med i olika lekar. Hultman (2011) belyser materialets betydelse för barns utveckling och lärande. Vi kan även i vårt resultat se materialets betydelse i den fria leken för barns motoriska utveckling.

Barn formas av sin omgivning och utvecklar därigenom sin identitet. Barn imiterar även andra individer för att lära och utveckla sina kunskaper. Talesättet; barn gör det de ser och inte det vi säger, stämmer väl in på begreppet imitation. Imitation har flera betydelser för barn, då de tränar både sin förståelse för att förstå sig själv och sin omvärld (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003; Doverborg et al., 2013).

Vårt resultat visade hur barn använde sig av olika sinnen för att utveckla lek och samspela med material och andra individer. Vilket Gärdenfors (2010) belyser som betydelsefullt, för att erfar nya upplevelser. Resultatet visade att barnen använde sinnen som; syn och känsel för att utveckla sin kännedom i händelsen där en flicka undersöker en drömfångare. Sinnena har betydelse för vår rörelseförmåga, kroppsmedvetenhet och vår kännedom om omvärlden (Langlo Jagtøien et al., 2002). Sinnesintegration är en viktig del av barns utveckling och sker i samspel mellan sinnen, rörelser, kognitiva-, emotionella-, samt sociala händelser. Förskolan är en plats där många olika upplevelser sker i samspel med miljön och andra individer.

Barn utför både grov- och finmotoriska rörelser under den fria leken i förskolans inomhusmiljö, enligt vårt resultat. Barnen var aktiva och under flera av observationerna synliggjordes olika rörelser parallellt med varandra. Det var mycket intressant att observera all motorik som förekom i inomhusmiljöns fria lek, med tanke på att pedagoger enligt tidigare examensarbeten (Persson & Ridell, 2008; Nilsson & Nilsson, 2009) vanligtvis kopplar rörelser till utomhusmiljön. Om inte pedagoger är delaktiga och medvetna om den motorik som förekommer i inomhusmiljöns fria lek, uteblir stimulans av barns motoriska utveckling. Detta kan skapa sämre förutsättningar för barn att uppnå läroplanens strävansmål om motorisk utveckling (Åberg & Lenz Taguchi, 2005).

Vi anser att det finns förbättringsmöjligheter för att stimulera motorikutveckling under den fria lekens inomhusmiljö. Placering av material är en viktig aspekt att tänka på för att skapa de bästa förutsättningar för barns motoriska utveckling. Osnes m.fl. (2012) belyser vikten av uppmärksamma pedagoger som kan stödja och utveckla varje barns

rörelseutveckling i ett tidigt stadie. Även Engström (2011) betonar vikten av stimulans av motorisk utveckling i ett tidigt stadie, då motorikutveckling kan försvåras om den sker senare. Vi tycker att det är anmärkningsvärt att motorik benämns i en så liten utsträckning i förskolans läroplan, då motorik enligt forskning är en viktig del av barns utveckling. Vi menar att motorik borde få ta större plats och få en tydligare roll i verksamheten. Ericssons studie (2003) visar att det är betydelsefullt att göra motoriska insatser tidigt för att stödja barns motoriska utveckling och hävdar att detta även är betydelsefullt för barns inläring. I studiens resultat framkommer att motorikutveckling har positiva effekter på skolprestationer, som inläring av exempelvis svenska och matematik. Flera forskare är eniga om att motorik är betydelsefull för barns utveckling och lärande, exempelvis synliggörs positiva effekter på detaljminne och inläring (Grindberg & Langlo Jagtøien, 2000; Ericsson, 2008).

5.1. Avslutande reflektioner

Barn rör sig allt mindre idag, vilket har blivit ett samhällsproblem (Folkhälsomyndigheten, 2016). Pedagogerna i förskolan ansvarar för att utforma förskolemiljön samt välja ut material för verksamheten. Vi anser att utformning av förskolemiljön och tillgång till material kan få avgörande konsekvenser för barns utveckling och lärande, vilket är viktigt att vara medveten om som pedagog. Verksamheten behöver ständigt utvärderas och utformas på bästa sätt för att stimulera barns utveckling och lärande. Utvärderingen bör ske både utifrån barns perspektiv och utifrån ett barnperspektiv, för att som pedagog kunna bemöta och utmana varje barn utifrån deras nivå (Qvarsell, 2003).

Tidigare forskning visar att pedagoger vanligtvis förknippar rörelse med förskolans utomhusmiljö, vilket vi tycker är anmärkningsvärt. Kan det vara så att pedagogerna syftar på de planerade rörelseaktiviteterna och inte den fria leken. Resultatet av vårt examensarbete visar att motorik är en del av den fria leken i förskolans inomhusmiljö. Vi vill uppmärksamma pedagoger på motorik som sker under den fria leken i inomhusmiljön, samt delge den kunskap vi erfarit under processandet av examensarbetet. Det är betydelsefullt att pedagoger är medvetna om den motorik som förekommer i inomhusmiljön, för att kunna utmana och stimulera barns rörelseutveckling. Det finns ett stort behov av mer forskning om motorikutvecklingens påverkan på barns inlärningsförmågan. Den forskning som har gjorts visar att god motorikutveckling har

positiva effekter på barns utveckling och lärande (Ericsson, 2003; Ericsson, 2008; Engström, 2011; Nöjd, 2011; Grindberg & Langlo Jagtøien, 2000).

Examensarbetets resultat visade hur viktigt det är som pedagog att stimulera samspel och barns motoriska utveckling. Vårt resultat visade hur alla samspel skedde i relation med material. Det är därmed viktigt att pedagoger skapar en inomhusmiljö där barn har tillgång till samtligt material. Resultatet visade att samspel skedde mellan barn/material, barn/barn/material samt barn/pedagog/material, under den fria leken i förskolans inomhusmiljö. När man som pedagog observerar barns samspel i verksamheten, är det viktigt att vara medveten om samt synliggöra alla samspel som förekommer. För att få en helhetssyn på de samspel som förekommer är det viktigt som pedagog att se vad som sker under den fria leken.

Det är viktigt som pedagog att ta tillvara på alla möjligheter till att stimulera barns motorik i förskolans verksamhet. Vårt examensarbete synliggör hur både grov- och finmotoriska rörelser har en tydlig roll i den fria leken. Sollerhed (2006) betonar hur viktigt det är att barn tidigt får en positiv bild av rörelser, vilket kan skapa förutsättningar för att barn förblir aktiva även i vuxen ålder.

Vår förhoppning är att arbetet bidrar till eftertanke och handling så att motoriken får en mer uttalad plats i hela förskoleverksamheten. Vi vill uppmärksamma pedagoger på att motorik förekommer under den fria leken i inomhusmiljön, samt delge den kunskap vi erfarit.

Utifrån vårt examensarbete har vi följande två förslag på fortsatt forskning; Hur ser barns tillgång till material ut i förskolans inomhusmiljö? Hur medvetna är pedagoger om motoriken i förskolans inomhusmiljö?

Referenslista

- Braun, V & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*. 3 (2), pp. 77-101.
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Doverborg, E & Pramling, N & Pramling Samuelsson, I. (2013). *Att undervisa barn i förskolan*. Stockholm: Liber AB.
- Engström, L. M. (2011). *Smak för motion: fysisk aktivitet som livsstil och social markör*. Stockholm: Liber AB.
- Ericsson, I. (2003). *Motorik, koncentrationsförmåga och skolprestationer. En inventionsstudie i skolår 1-3*. Diss. Malmö: Lärarutbildningen, Malmö högskola.
- Ericsson, I. (2005). *Rör dig – lär dig motorik och inläring*. Malmö högskola: SISU idrottsböcker.
- Ericsson, I. (2008). "Motorskills, attention and academic achievements. An intervention study in school years 1–3", *British Educational Research Journal*. Vol. 34, No. 3, June 2008, pp. 301–313.
- Folkhälsomyndigheten (2016). <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/halsa-i-olika-grupper/barn-och-unga/utveckling-av-barns-och-ungas-halsa/>
- Gridberg, T. & Langlo Jagtøien, G. (2000). *Barn i rörelse*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Gärdenfors, P. (2010). *Lusten att förstå: om lärande på människans villkor*. Stockholm: Natur & kultur.
- Holme, I. M. & Krohn Solvang, B. (1997). *Forskningsmetodik - om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Hultman, K. (2011). *Barn, linjaler och andra aktörer: posthumanistiska perspektiv på subjektskapande och materialitet i förskola/skola*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.
- Langlo Jagtøien, G., Hansen, C. & Annerstedt, C. (2002). *Motorik, lek och lärande*. Göteborg: Multicare förlag AB.

- Marton, F. & Tsui, A. B. M. (2004). *Classroom discourse and the space of learning*. Mahwah: Lawrence Erlbaum.
- Nilsson, A. & Nilsson, S. (2009). *Rörelse i förskolan – en studie om pedagogers förhållningssätt, syfte och arbete med den planerade samt oplanerade rörelsen i förskolan*. Examensarbete. Lärarutbildningen. Kristianstad: Högskolan i Kristianstad.
- Nordin Hultman, E. (2004). *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Stockholm: Liber AB.
- Nöjd, M. (2011). Många saknar kroppens ABC. *Lärarnas nyheter*, 13 september. <http://www.lararnasnyheter.se/print/forskolan/2011/09/13/manga-saknar-kroppens-abc>
- Osnes H., Skaug H. N. & Eid Kaarby K. M. (2012). *Kropp, rörelse och hälsa i förskolan*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Persson, E. & Ridell, A. (2008). *Motorik i förskolan – en studie om hur nio pedagoger arbetar för att stimulera barns motorik*. Examensarbete. Lärarutbildningen. Kristianstad: Högskolan i Kristianstad.
- Pramling Samuelsson, I. & Asplund Carlsson, M. (2003). *Det lekande lärande barnet - i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Författarna och Liber AB.
- Qvarsell, B. (2003). "Barns perspektiv och mänskliga rättigheter – godhetsmaximering eller kunskapsbildning", *Pedagogisk Forskning i Sverige 2003*. Årg.8, nr 1-2, s 101-113.
- Skarre Aasebø T. & Melhuus, E. C. (2005). *Rum för barn rum för kunskap*. Stockholm: Liber AB.
- Skolverket (2016). *Läroplan för förskola (Lpfö 98): reviderad 2016*. Stockholm: Edita.
- Sollerhed, A-C. (2006). *Young today – adult tomorrow! Studies on physical status, physical activity, attitudes, and self-perception in children and adolescents*. Diss. Lund: Lunds universitet.
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Säljö, R. (2014). *Lärande i praktiken - ett sociokulturellt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur AB.

Trageton, Arne (2012). *Lek med material: konstruktionslek och barns utveckling*. 1. uppl. Stockholm: Runa.

Tullgren, C. (2004). *Den välreglerade friheten – att konstruera det lekande barnet*. Malmö högskola: Lärarutbildningen.

Åberg, A. & Lenz Taguchi, H. (2005). *Lyssnandets pedagogik - etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm: Författarna och Liber AB.

Bilaga 1

Information och medgivandeblankett

Vi är två studenter som studerar till förskollärare på Högskolan Kristianstad. Det är dags för oss att göra vårt examensarbete. Syftet med vår studie är att studera barns motorik i förskolans inomhusmiljö utifrån ett inlärningsperspektiv.

Barns motorik kommer observeras under den fria leken vid ett tillfälle under september månad.

Deltagandet under observationen är frivilligt och barnet har alltid rätt att avbryta sin medverkan om så önskas.

Barns motorikutveckling är viktig. Det finns mycket forskning om barns motorik i förskolans utomhusmiljö, dock är forskning om barns motorik i inomhusmiljön bristfällig. Detta har väckt vårt intresse för att studera förekomsten av motorisk stimulans i inomhusmiljöns fria lek.

Under bearbetning och hantering av observationsmaterial kommer varje individ vara anonym och studeras utifrån ett helhetsperspektiv.

När examensarbetet är klart kommer ett exemplar lämnas till varje förskoleavdelning som deltagit i studien. Detta för att ge möjlighet till alla som deltagit att ta del av hela vårt arbete.

Vid frågor vänligen kontakta:

Veronica Johansson

veronica.johansson0009@stud.hkr.se

Handledare, Hanna Sepp

hanna.sepp@hkr.se

Johanna Persson

johanna.persson0156@stud.hkr.se

Godkännande för medverkan i examensarbete - *Motorik i förskolans inomhusmiljö*

Barnet namn:

Förskola:

Avdelning:

Jag/Vi har tagit del av informationen och tillåter att mitt barn blir observerad i studien:

Ja _____

Nej _____

Målsmans underskrift:

Målsmans namnförtydligande:

Vi önskar Ert svar senast 15 september 2016